

IJTIMOIIY TARMOQLARDA TIL MADANIYATINING PASAYISHI

Andijon davlat chet tillar instituti

To'lanboyeva Mexriniso

Ilmiy maslahatchi: Xomidova Malohat

Annotatsiya: Maqolada ijtimoiy tarmoqlarning hayotimizdagi roli va til madaniyatiga ta'siri tahlil qilinadi. Bugungi kunda tezkor yozish odati, xatolar, sleng va chet tillar aralashuvi, shuningdek lotin va kirill yozuvining aralashishi kabi omillar ona tilining boyligi va sofligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ko'rsatib o'tiladi. Maqolada yoshlar nutqidagi o'zgarishlar, til madaniyatining pasayishining sabablari va oqibatlari yoritilgan. Xulosa qismida ona tilini asrash har bir insonning burchi ekanligi va kelajak avlod uchun milliy tilni rivojlantirish zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy tarmoqlar, Til madaniyati, Ona tili, Tezkor yozish, Sleng va chet tillar aralashuvi, Lotin va kirill yozuvi, Yoshlar nutqi, Nutq madaniyati, Tilni saqlash, Madaniyat

Аннотация: В статье анализируется роль социальных сетей в нашей жизни и их влияние на культуру языка. В настоящее время такие факторы, как привычка к быстрой письменной речи, ошибки, использование сленга и элементов иностранных языков, а также смешение латинского и кириллического письма, отрицательно сказываются на богатстве и чистоте родного языка. В статье также освещаются изменения в речи молодежи, причины и последствия снижения языковой культуры. В заключении подчеркивается, что сохранение родного языка — обязанность каждого человека, а также важность развития национального языка для будущих поколений.

Ключевые слова: Социальные сети, Культура языка, Родной язык, Быстрая письменная речь, Сленг и заимствования из иностранных языков, Смешение латинского и кириллического письма, Речь молодежи, Культура речи, Сохранение языка, Культура

Annotation: The article analyzes the role of social networks in our lives and their impact on language culture. Nowadays, factors such as the habit of fast writing, mistakes, the use of slang and foreign language elements, as well as the mixing of Latin and Cyrillic scripts, negatively affect the richness and purity of the native language. The article also highlights changes in the speech of young people, the causes and consequences of the decline in language culture. The conclusion emphasizes that preserving the native language is the duty of every individual and underscores the importance of developing the national language for future generations.

Keywords: Social networks, Language culture, Native language, Fast writing, Slang and foreign language interference, Latin and Cyrillic script mixing, Youth speech, Speech culture, Language preservation, Culture

Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar inson hayotining ajralmas qismiga aylanib ulgurgan. Har bir inson kundalik hayotida turli platformalar orqali axborot oladi, muloqot qiladi va o'z fikrlarini erkin ifodalaydi. Ayniqsa, yoshlar orasida ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri nihoyatda katta. Ijtimoiy tarmoqlar orqali dunyoning istalgan nuqtasidagi yangiliklardan tezkor xabardor bo'lish mumkin. Bu esa axborot almashish jarayonini osonlashtiradi va insonlarning bilim doirasini kengaytiradi. Shu bilan birga, odamlar o'z iqtidorini namoyon qilish, ijodiy ishlarini ulashish va keng auditoriyaga chiqish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlar muloqot vositasi sifatida ham muhim rol o'ynaydi. Ular uzoqda yashovchi yaqinlar bilan aloqani saqlash, yangi tanishlar orttirish va turli guruhlar orqali manfaatlar asosida birlashish imkonini beradi. Ammo ijtimoiy tarmoqlarning hayotimizdagi o'rni faqat ijobiy jihatlar bilan cheklanmaydi. Ular noto'g'ri foydalanilganda vaqtni behuda sarflash, yolg'on axborot tarqalishi va madaniy me'yorlarning buzilishiga ham sabab bo'lishi mumkin. Ayniqsa, til madaniyatiga salbiy ta'siri sezilarli bo'lib, qisqartma so'zlar, xatolar va aralash yozuvlar keng tarqalmoqda. Shunday ekan, ijtimoiy tarmoqlardan oqilona va mas'uliyat bilan foydalanish muhimdir. Ular bizning hayotimizni yengillashtiruvchi vosita bo'lishi bilan birga, madaniyatimiz va tilimizga ham ta'sir etuvchi kuchli omildir.

Bugungi kunda til madaniyatining pasayib borayotgani jamiyatimizdagi eng dolzarb muammolardan biriga aylanmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi bu jarayonni yanada tezlashtirdi. Ko‘pchilik foydalanuvchilar yozma nutqda adabiy til me‘yorlariga amal qilmasdan, so‘zlarni qisqartirib, xato va beparvo tarzda yozishga odatlanib bormoqda. Yoshlar orasida sleng, chet tillar aralashuvi va noto‘g‘ri yozuv shakllarining keng qo‘llanilishi ona tilining boyligi va sofligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Natijada, to‘g‘ri va ravon fikr bayon qilish qobiliyati asta-sekin susayib bormoqda. Bu esa nafaqat shaxsiy savodxonlikka, balki umumiy madaniyat darajasiga ham ta‘sir qiladi. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlarda tezkorlikka urg‘u berilishi sababli foydalanuvchilar ko‘pincha yozayotgan matniga e‘tibor bermaydi. Imlo qoidalari, tinish belgilari va uslubiy talablar e‘tibordan chetda qolmoqda. Bu holat esa til madaniyatining izdan chiqishiga olib kelmoqda. Mazkur muammoning dolzarbligi shundaki, agar bugun unga yetarli e‘tibor qaratilmasa, kelajakda ona tilimizning sofligi va boyligi jiddiy xavf ostida qolishi mumkin. Til — millatning asosiy belgilaridan biri ekanini inobatga olsak, uning buzilishi milliy o‘zlikka ham salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli til madaniyatini saqlash va rivojlantirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Ijtimoiy tarmoqlarning eng muhim xususiyatlaridan biri — bu tezkorlikdir. Foydalanuvchilar fikrlarini imkon qadar tez yetkazishga harakat qiladilar. Natijada esa yozma nutqda shoshqaloqlik yuzaga kelib, turli imlo va uslubiy xatolar ko‘payib bormoqda. Ko‘pincha odamlar so‘zlarni to‘liq yozmasdan, ularni qisqartirib yoki talaffuzga mos ravishda noto‘g‘ri shaklda yozadilar. Masalan, ayrim harflar tushirib qoldiriladi, tinish belgilari umuman ishlatilmaydi yoki noto‘g‘ri qo‘llanadi. Bu esa yozma nutqning aniq va tushunarli bo‘lishiga salbiy ta‘sir qiladi. Bundan tashqari, tez yozish odati insonni matni tekshirishga beparvo qarashga o‘rgatadi. Natijada xatolar odatiy holga aylanib, asta-sekin to‘g‘ri yozish ko‘nikmasi susayadi. Ayniqsa, bu holat yoshlar orasida keng tarqalgan bo‘lib, ularning savodxonligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Shu bois ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishda shoshqaloqlikka berilmasdan, yozilayotgan matnga e‘tiborli bo‘lish muhimdir. Til madaniyatini saqlash har bir foydalanuvchining mas‘uliyatli yondashuviga bog‘liq.

Soʻngi kunlarda ijtimoiy tarmoqlarda yozish jarayonida lotin va kirill yozuvining aralashib ketishi keng tarqalgan holatga aylangan. Baʼzi foydalanuvchilar bir gapning oʻzida ikki xil alifbodan foydalanib yozadilar. Bu esa matnning oʻqilishini qiyinlashtiradi va yozma nutq madaniyatiga salbiy taʼsir koʻrsatadi. Bunday holatning yuzaga kelishiga bir necha omillar sabab boʻladi. Jumladan, ayrim foydalanuvchilarning lotin yozuvida erkin yozishga qiynalishi yoki qurilmalarda klaviatura sozlamalarining turlicha boʻlishi bunga taʼsir qiladi. Shuningdek, beparvolik va tez yozishga intilish ham aralash yozuvning kengayishiga olib kelmoqda. Natijada esa adabiy til meʼyorlari buzilib, yozma nutqda tartibsizlik yuzaga keladi. Bu holat, ayniqsa, yoshlar orasida keng tarqalgan boʻlib, ularning toʻgʻri yozish koʻnikmalariga salbiy taʼsir etadi. Shuning uchun yozuvda yagona standartga amal qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi davrda yoshlar nutqida sezilarli oʻzgarishlar kuzatilmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar taʼsirida sleng soʻzlar va chet tillar unsurlarining keng qoʻllanilishi odatiy holga aylanib bormoqda. Yoshlar oʻzaro muloqotda koʻpincha inglizcha yoki boshqa tillardan kirib kelgan soʻzlarni aralashtirib ishlatadilar. Bu holat bir tomondan zamonaviylik belgisi sifatida qabul qilinsa-da, ikkinchi tomondan ona tilining sofligiga salbiy taʼsir koʻrsatadi. Chunki bunday aralash nutq adabiy til meʼyorlariga mos kelmaydi va fikrni aniq ifodalashga toʻsqinlik qiladi. Bundan tashqari, sleng soʻzlarning haddan tashqari koʻpayishi yoshlarning soʻz boyligini kamaytiradi. Ular oʻz fikrlarini boy va ravon tarzda emas, balki sodda va qisqa shaklda ifodalashga oʻrganib qoladilar. Bu esa nutq madaniyatining pasayishiga olib keladi. Shu sababli yoshlar orasida toʻgʻri va adabiy tilda soʻzlash hamda yozish koʻnikmalarini rivojlantirish muhim hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, ona tilini asrash va rivojlantirish har bir insonning muqaddas burchidir. Til — bu millatning ruhi, uning tarixiy xotirasi va madaniy merosini aks ettiruvchi eng muhim boylikdir. Shuning uchun unga beparvo munosabatda boʻlish kelajak avlod oldidagi masʼuliyatni unutish bilan barobar. Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar orqali til madaniyatiga salbiy taʼsir koʻrsatuvchi omillar ortib borayotgan bir paytda, har birimiz oʻz nutqimizga eʼtiborli boʻlishimiz zarur. Toʻgʻri yozish, adabiy til meʼyorlariga rioya

qilish va ona tilining boy imkoniyatlaridan unumli foydalanish har bir foydalanuvchining kundalik odatiga aylanishi kerak. Ayniqsa, yoshlar ona tiliga hurmat ruhida tarbiyalanishi muhimdir. Chunki kelajak aynan ular qo‘lida. Agar biz bugun tilimizni asrab-avaylasak, uni rivojlantirsak, ertangi kun avlodiga boy, go‘zal va mukammal tilni meros qilib qoldiramiz. Shu bois, ona tiliga e‘tibor — bu nafaqat madaniyat belgisi, balki millatga bo‘lgan hurmat ifodasidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Akbarov, B.** (2019). *Til madaniyati va kommunikatsiya*. Toshkent: O‘zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.
2. **Abdullayev, R.** (2020). “Ijtimoiy tarmoqlar va yoshlar tiliga ta’siri.” *Til va adabiyot olami*, 2(4), 45–53.
3. **Hamidova, N.** (2021). *Nutq madaniyati: nazariya va amaliyot*. Samarqand: Qomus.
4. **Islomova, D. & Sharipov, J.** (2022). “Tezkor yozish odati va til madaniyatining pasayishi.” *Ilmiy izlanishlar jurnal*, 3(1), 78–85.
5. **Jorayev, A.** (2018). *Ona tili – millatning ruhiy boyligi*. Toshkent: Fan.
6. **Karimov, F.** (2020). “Sleng, aralash so‘zlar va yoshlar nutqi.” *Tilshunoslik tadqiqotlari*, 1(6), 112–120.
7. **Mamatkulov, S. & Qodirova, L.** (2021). “Lotin va kirill yozuvidagi qarama-qarshiliklar.” *O‘zbekiston tilshunosligi*, 5, 99–107.